

صنعتی شدن زیربنای توسعه شهرستان کوهدشت

رسول علی قادری

کارشناس ارشد تاریخ ایرانی - اسلامی، شهرداری کوهدشت، ایران

چکیده

نقش صنعت در توسعه اقتصادی جوامع و نیز افزایش سهم کشورها در تجارت بین‌المللی به ویژه در قرن اخیر به شدت افزایش یافته و به همراه آن رقابت در بازار محصولات صنعتی فشرده‌تر شده است. با این حال صنعت، موتور توسعه اقتصادی بسیاری از جوامع بشری که حتی فاقد منابع طبیعی قابل توجه می‌باشند، شده است. به گونه‌ای که این جوامع در کنار دست‌یابی به رشد صنعتی، قادر شده‌اند به سهم قابل توجهی در تجارت بین‌المللی دست پیدا کنند. ضمن اینکه بخش صنعت مهم‌ترین عامل رشد اقتصادی کشور تا افق چشم‌انداز محسوب می‌شود. بخش صنعت و معدن یکی از بخش‌های مهم در اقتصاد استان لرستان محسوب می‌شود که با روند توسعه ای سال‌های اخیر نقش کلیدی در برنامه‌های اشتغال و سرمایه‌گذاری استان ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت نقش صنعت در لرستان، پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه صنعت در توسعه شهرستان کوهدشت پرداخته است، جهت تحلیل داده از آزمون کای اسکوتر و تحلیل سوات بهره گرفته شده است.

واژه‌های کلیدی: صنعت، عوامل اثرگذار، کوهدشت، لرستان.

مقدمه

قدرت اقتصادی، نظامی و همچنین سطح زندگی ملت‌های امروزی از نظر مادی وابسته به ظرفیت صنعتی و نوع فناوری است که آنها مورد استفاده قرار می‌دهند. رشد و توسعه توأم با تمرکز بهینه صنعت، امکان بالا بردن سطح زندگی مردم را از لحاظ فرهنگ و همچنین وسیله‌های زندگی فراهم می‌کند و با توجه به این دلایل است که صنعت در میان دیگر رشته‌های تولید وسائل مادی به یک شاخص رهبری‌کننده مبدل شده است. نقش مهم صنعت در اقتصاد ملی، ناشی از نقش و تأثیری است که در رشد و توسعه نیروهای تولید و همچنین مناسبات تولیدی ایفا می‌کند. رشد صنعت این امکان را می‌دهد که قدرت نیروهای تولیدی مدام افزایش یابد و این افزایش با توجه به توسعه روزافزون علوم و فنون بطور منظم روند صعودی را طی می‌کند و با رشد اقتصادی و صنعتی کردن کشورها این امکان فراهم می‌شود که نیازهای مادی و معنوی افراد جامعه روند رو به رشدی را طی کند. همچنین این امکان فراهم می‌شود که نیازهای مادی و معنوی افراد جامعه بهتر تأمین گردد و سازمان تولید و کار اجتماعی به سطح عالی‌تر و بهتری ارتقاء یابد و در این ارتباط است که صرف‌نظر از خودکفایی جامعه، استقلال اقتصادی و سیاسی کشورها تأمین می‌گردد (خلیفه قلی، ۱۳۷۶: ۲۳).

استان لرستان با داشتن موقعیت استراتژیک و بسیار حساس در کل سرزمین عامل پیونددهنده فضاهای توسعه کشور است و می‌تواند به صورت لولای اتصال فضاهای توسعه استان‌های مجاور به یکدیگر و تسهیل‌کننده ارتباط مرکز کشور با غرب و کشور عراق از یک سو و از سوی دیگر محورهای ارتباطی شمال- جنوب کشور، تهران- خوزستان عمل کند. این موقعیت استراتژیک در طول تاریخ چند هزار ساله کشور و منطقه باعث تقویت وحدت ملی و پیوند فضایی کشور بوده است. برقراری اتصال مناطق شمال و جنوب از طریق راه آهن تهران بندر امام و راه ارتباطی تهران- اهواز از طریق این استان میسر شده است. در استان لرستان تا پایان سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۸۵۵ کارگاه بوده که تعداد ۲۶ کارگاه با اشتغال بالای ۱۰۰ نفر و نیز ۳۹ کارگاه دارای اشتغال ۵۰-۹۹ نفر بوده و مابقی (۷۹۰ کارگاه) اشتغالی بین ۱۰-۴۹ نفر کارکن را داشته‌اند. در جدول زیر؛ وضع موجود صنایع استان تا پایان سال ۱۳۹۴ از حیث اندازه و میزان اشتغال آمده است:

جدول ۱: وضع موجود صنایع استان تا پایان سال ۱۳۹۴ از حیث اندازه و میزان اشتغال (درصد)

ترکیب واحدهای تولیدی استان	تعداد (هزار واحد)	سهم از تعداد	اشتغال مستقیم (هزار نفر)	سهم از اشتغال
صنایع کوچک (تا ۴۹ نفر کارکن)	۱۴۸۰	۸.۹۵	۱۷۳۴۱	۶۲
صنایع متوسط (۵۰ تا ۹۹ کارکن)	۳۹	۵.۲	۲۴۱۳	۹
صنایع بزرگ (بالای ۱۰۰ نفر کارکن)	۲۶	۷.۱	۸۲۲۱	۲۹
جمع کل	۱۵۴۵	۱۰۰	۲۷۹۷۵	۱۰۰

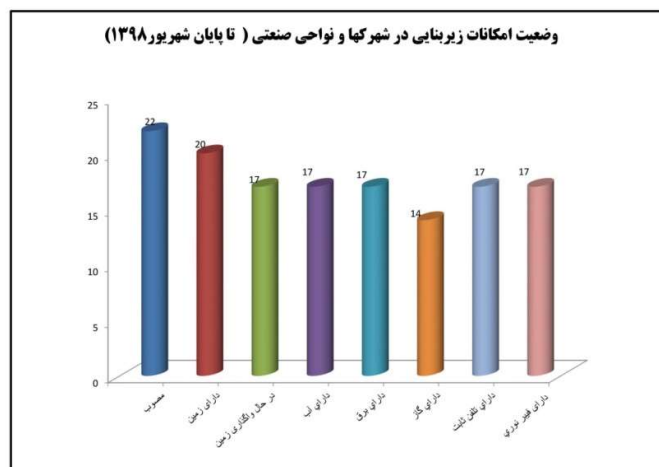
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان، ۱۳۹۵

با توجه به جدول شماره ۱ و ۲، سهم صنعت و معدن در تولید ناخالص داخلی به واسطه نقش و مشارکت بالای آن در رشد اقتصادی، همواره رو به افزایش بوده است. از این رو سهم این دو بخش در تولید ناخالص داخلی استان به قیمت ثابت (۱۳۸۳) طی سه دهه از ۲.۶ درصد در سال ۱۳۶۲ به ۹.۱۴ درصد در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. این افزایش سهم، در دوره اخیر مورد بررسی ۱۳۸۴-۱۳۹۲ به قیمت ثابت ۱۳۸۳، از ۶.۱۵ درصد (۶.۱ به ۹.۱۴ درصد واحد د صد) بوده است. کاهش سهم بخش صنعت و معدن از تولید ناخالص داخلی نسبت به آمارهای پیشین که این سهم را ۲۲ درصد نشان می‌داد ناشی از تغییر سال پایه از ۱۳۷۶ به ۱۳۸۳ توسط بانک مرکزی است. در نمودار شماره ۱ وضعیت امکانات زیربنایی در شهرک‌ها و نواحی صنعتی استان لرستان تا پایان شهریور ۱۳۹۸ آمده است.

جدول ۲: نرخ رشد بخش صنعت و معدن استان

عنوان	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	متوسط نرخ رشد
معدن	۴/۱۴	۹/۳	۱/۲۴	۱/۰۱	۱/۸	۱/۹۱	۱/۰۱	۱/۴۸		-/۵
صنعت	۸/۴۱	۸/۷۱	۷/۶۷	۶/۵۸	۷/۰۶	۷/۰۶	۶/۴۴	۷/۰۸		۱/۳۵

شکل ۱: وضعیت امکانات زیربنایی در شهرک‌ها و نواحی صنعتی استان لرستان

از جمله تحقیقاتی که قرابت موضوعی با عنوان تحقیق دارند، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۰)، به سنجش درجه توسعه‌یافتگی صنعتی در مناطق مرزی ایران پرداخته‌اند؛ و بیان کرده‌اند؛ نزدیکی به مرزهای بین‌المللی تأثیری بر میزان توسعه‌یافتگی آنها نداشته است و تفاوت‌های قومی و زبانی عامل تعیین‌کننده سطح توسعه‌یافتگی در این شهرستان‌ها است.

سرور و خلیجی (۱۳۹۲) به رتبه‌بندی توسعه صنعتی شهرستان‌های استان کردستان پرداخت، نتایج حاصل از رتبه‌بندی شهرستان‌های مذکور نشان می‌دهد که اختلاف فاحشی در سطح توسعه صنعتی این شهرستان‌ها وجود دارد به طوری که مجموع ۸ شهرستان در ناحیه سنندج، اکثریت شهرستان‌ها در سطح پایینی از توسعه صنعتی قرار می‌گیرند.

ریاحی (۱۳۹۲)، به رتبه‌بندی عوامل بحرانی موفقیت در توسعه خوشه‌های صنعتی در ایران پرداخته‌اند، در این مقاله پس از بررسی منابع نظری موجود، عوامل بحرانی موفقیت در پروژه توسعه صنایع کوچک متوسط در قالب خوشه‌های صنعتی در ایران شناسایی و اهمیت هر یک از این عوامل بر مبنای نظر خبرگان موثر در فرایند توسعه خوشه‌های صنعتی در ایران رتبه‌بندی شدند

نجفی و کانی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان: نقش شهرک‌های صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی شهری و منطقه‌ای مورد شهر مهریز به این نتیجه رسیده‌اند: شهرک صنعتی باعث اوضاع اقتصادی و اجتماعی کارگران شهر مهریز شده به طوری که در بین سرپرستان شاغل و غیرشاغل در شهرک صنعتی در زمینه شاخص‌های اقتصادی و مولفه‌های اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

رضایی و خاوریان (۱۳۹۳)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهرک صنعتی شهر یزد با استفاده از چارچوب استراتژیک SOAR به بیان این موضوع پرداختند: شهر یزد قابلیت تبدیل شدن به شهری با اقتصادی پویا در بخش صنعت کشور را داراست

بختیاری (۱۳۸۱)، به تحلیلی مقایسه‌ای از توسعه صنعتی استان‌های مختلف کشور پرداختند، و به بیان این موضوع پرداختند: رفع عدم تعادل‌های اقتصادی یکی از اهداف برنامه‌های توسعه کشور می‌باشد، ضروری است تا در بلندمدت، از طریق اعمال سیاست‌های سنجیده و منطقی شرایط لازم جهت تحلیل و حتی رفع عدم تعادل‌های موجود فراهم گردد.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان کوه‌دشت که براساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ چهارمین شهرستان پرجمعیت لرستان است، با وجود جمعیت ۱۶۶ هزار و ۶۵۸ نفری تنها یک ناحیه صنعتی دارد که در دهه ۷۰ جهت ایجاد اشتغال، رونق اقتصادی و خروج از بن‌بست بیکاری در زمینی به مساحت ۲۰ هکتار با ۴۳ واحد توسط جهاد کشاورزی در ۵ کیلومتری جاده کوه‌دشت - خرم‌آباد تأسیس شد.

از ۴۳ واحد تولیدی و صنعتی در ناحیه صنعتی شهرستان کوهدشت، تنها ۱۱ واحد فعال است به طوری که ۷۵ درصد واحدهای تولیدی تعطیل شده‌اند. در راستای اهمیت موضوع به بررسی اسناد فرادست شهرستان کوهدشت پرداخته از جمله این اسناد می‌توان به سند آمایش شهرستان کوهدشت اشاره نمود؛ بخشی از این سند به بخش صنعت در این شهرستان پرداخته که در ادامه بدان پرداخته می‌شود:

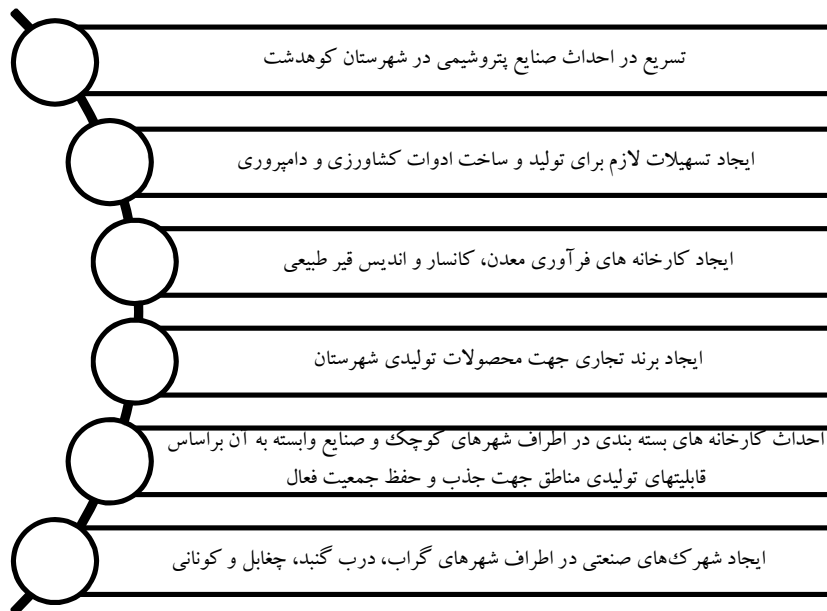
اهداف آمایش در بخش صنعت و معدن در شهرستان کوهدشت

شکل ۲: اهداف آمایش در بخش صنعت و معدن در شهرستان کوهدشت

پروگرام‌های اولویت دار آمایش در بخش صنعت و معدن شهرستان کوهدشت

شکل ۳: پروگرام‌های اولویت دار آمایش در بخش صنعت و معدن شهرستان کوهدشت

یافته‌های تحقیق

اصل رقابت پذیری در دنیای امروز، وجود و لزوم برنامه‌ریزی صحیح برای استفاده از سرمایه و منابع محدود و تخصیص بهینه منابع در جهت استفاده از مزیت‌های نسبی را بیش از پیش تقویت می‌کند. یکی از وظایف اصلی حاکمیت، شناخت مزیت‌های نسبی مناطق مختلف و ایجاد زیرساختها جهت هدایت درست سرمایه‌ها و منابع برای تولید ثروت و ارزش افزوده از مزیت‌های موجود و تبدیل این مزیت‌ها به مزیت‌های رقابتی است و تمامی این اهداف محقق نمی‌شود مگر در سایه شناخت دقیق و درست پتانسیل‌های نقاط مختلف کشور در عرصه‌های گوناگون. یکی از مهمترین بخش‌ها در این بین، بخش صنعت است. در ادامه مهمترین قابلیت‌ها و ضعف‌های پیشروی توسعه صنعت کوهدشت بدان پرداخته می‌شود.

جدول ۳: تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها پیش روی

بخش صنعت در شهرستان کوهدشت

تهدیدها	فرصت‌ها	نقاط ضعف	نقاط قوت
- آلودگی - زیست‌محیطی - آلودگی منابع - آب‌های سطحی و زیرزمینی - آلودگی بصری - افزایش تغییر کاربری‌ها	- ایجاد اشتغال - کاهش مهاجرت - کاهش فقر - افزایش میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی - وجود پتانسیل‌های بالا در زمینه راه‌اندازی صنایع تبدیلی کشاورزی - وجود قابلیت‌های فراوان در حوزه گیاهان دارویی جهت راه‌اندازی شهرک تولید داروهای گیاهی - توسعه صنعت گردشگری و به تبع آن توسعه صنایع دستی - افزایش مشارکت زنان در حوزه کارآفرینی	- عدم مدیریت صحیح منابع موجود - ضعف در جذب سرمایه گذار بخش خصوصی - خشکسالی‌های چند سال گذشته - ضعف زیرساختها جهت دسترسی به منابع معدنی - فقدان مهارت لازم جهت راه‌اندازی واحدهای صنعتی - ضعف مدیریت کلان استان و شهرستان در حوزه جذب تخصیص اعتبارات ملی	- وجود معادن، کانسار و اندیس قیر طبیعی - نرخ بالای جمعیت فعال (جمعیت در سن کار) - پتانسیل بالا در حوزه معادن ظرفیت بالای تولید غلات با تاکید بر تولید گندم - ظرفیت بالای پرورش دام جهت راه‌اندازی کشتارگاه دام و صنایع وابسته به پرورش دام

بین راه‌اندازی واحدهای صنعتی و ارتقاء سطح کیفی و کمی شاخص‌های توسعه در شهرستان کوهدشت ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۴: سنجش میزان همبستگی بین متغیرهای راه‌اندازی واحدهای

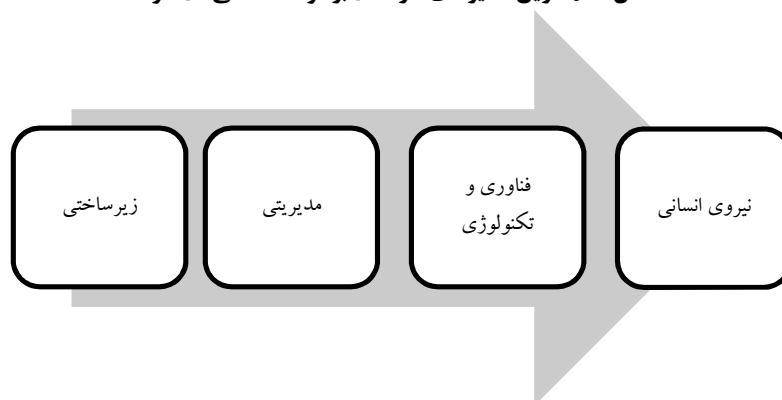
صنعتی و توسعه شهرستان کوهدشت

توسعه کوهدشت	راه‌اندازی واحدهای صنعتی	آزمون آماری
۰.۲۶۸۲	۲۸۰.۱۳۰	Chi-Square(a,b)
۴	۴	df
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	Asymp. Sig.

جهت سنجش رابطه بین راه‌اندازی واحدهای صنعتی و ارتقاء سطح کیفی و کمی شاخص‌های توسعه در شهرستان کوهدشت از آزمون کای اسکوئر استفاده شده، میزان Sig برابر با ۰.۰۰۰ می‌باشد که نشان از سطح معنی‌داری و ارتباط مستقیم بین این دو متغیر را دارد.

مهمترین متغیرهای اثرگذار بر توسعه صنعتی در کوهدشت شامل چه متغیرهایی می‌باشند:

شکل ۴: مهمترین متغیرهای اثرگذار بر توسعه صنعتی در کوهدشت

جدول ۵: رتبه بندی عوامل اثرگذار بر توسعه صنعتی شهرستان کوهدشت با استفاده از آزمون فریدمن

شاخص‌ها	
	میانگین رتبه
نیروی انسانی	2.3
فناوری و تکنولوژی	1.63
مدیریتی	3.07
زیرساختی	3.01

Test Statistics ^a	
Chi-Square	120.628
df	3
Asymp. Sig.	.000
a. Friedman Test	

جهت رتبه‌بندی عوامل اثرگذار بر توسعه صنعتی شهرستان کوهدشت از آزمون فریدمن بهره گرفته شد، نتایج حاصل از آزمون نشان داد، در بین عوامل اثرگذار عامل مدیریتی، از مؤثرترین عوامل در فرایند توسعه صنعتی کوهدشت قلمداد می‌شوند در کنار عامل مدیریتی، وجود زیرساخت‌ها و پتانسیل‌های صنعتی (معادن، کشاورزی، دامداری و گردشگری)، نقش موثری در فرایند توسعه صنعتی دارند، دیگر عوامل؛ مانند: نیروی انسانی و فناوری و تکنولوژی در رده‌های بعدی قرار دارند.

نتیجه‌گیری

شناسایی و معرفی هر چه بیشتر ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های صنعتی یک نیاز و الزام ضروری جهت رشد و ارتقای سطح سرمایه‌گذاری در کشور است. اهمیت این امر به حدی است که لزوم تدوین راهبرد ترویج سرمایه‌گذاری به ویژه در بخش صنعت را اولویت بخشیده و مطرح ساخته است. چرا که تولیدات صنعتی، منبع مهم درآمد و راهی برای نیل به توسعه است. نتایج تحلیل‌ها نشان داد؛ عامل مدیریتی اثرگذارترین عامل در فرایند توسعه صنعتی شهرستان کوهدشت قلمداد شد، نتایج حاصل از آزمون کای اسکوتر نشان می‌دهد، که ارتباط معنی‌داری و مستقیمی بین راه‌اندازی و تجهیز واحدهای صنعتی و توسعه شهر کوهدشت وجود دارد. از جمله راهکارهایی که می‌تواند به توسعه صنعتی شهر کوهدشت کمک کند می‌توان به مواردی از قبیل زیر اشاره نمود:

- جذب سرمایه‌گذار بخش خصوصی
- توجیه مدیران دولتی در جذب تخصیص اعتبارات ملی برای توسعه واحدهای صنعتی
- آموزش جوامع محلی در راه‌اندازی توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی و دامداری

فهرست منابع و مآخذ

- برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت (۱۳۹۴).
- بختیاری، صادق (۱۳۸۱)، تحلیلی مقایسه‌ای از توسعه صنعتی استان‌های مختلف کشور، پژوهشنامه بازرگانی، دوره ۶ شماره ۲۲.
- حاتمی‌نژاد، حسین و همکاران (۱۳۹۰)، سنجش درجه توسعه‌یافتگی صنعتی در مناطق مرزی ایران (مطالعه موردی: شمال غرب کشور، شهرستان‌های جنوبی استان آذربایجان غربی)، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال دوم، شماره ششم.
- رضایی، محمدرضا و امیررضا خاوریان گرمسیر (۱۳۹۳)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهرک صنعتی شهر یزد با استفاده از چارچوب استراتژیک، SOAR، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال پنجم، شماره هجدهم.
- ریاحی، ابوالفضل (۱۳۹۲)، رتبه‌بندی عوامل بحرانی موفقیت در توسعه خوشه‌های صنعتی در ایران، فصلنامه مدیریت، سال دهم، شماره ۳۱.
- سرور، رحیم و محمدعلی خلیجی (۱۳۹۲)، رتبه‌بندی توسعه صنعتی شهرستان‌های استان کردستان، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال پنجم، شماره سیزدهم.
- سند آمایش شهرستان کوهدشت، مصوب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان لرستان دفتر برنامه‌ریزی و بودجه (۱۳۹۲)، استانداری لرستان، معاونت برنامه‌ریزی و اشتغال.
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر و بهنام متوسلی (۱۳۹۳)، نقش شهرک‌های صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی شهری و منطقه‌ای، مورد: شهر مهریز، فصلنامه علمی- پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ششم، شماره چهارم.